

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ У С.А.П. ВОЈВОДИНИ

Година XIX

Нови Сад, август 1970.

Број 8.

САДРЖАЈ

М. Ботић:

Др Михаило Полит-Десанчић, политичар, правник и адвокат;

Др М. Митић:

Ванбрачна деца и нова кодификација;

Др К. Ковач:

Право железнице да наплати мање наплаћену возарину;

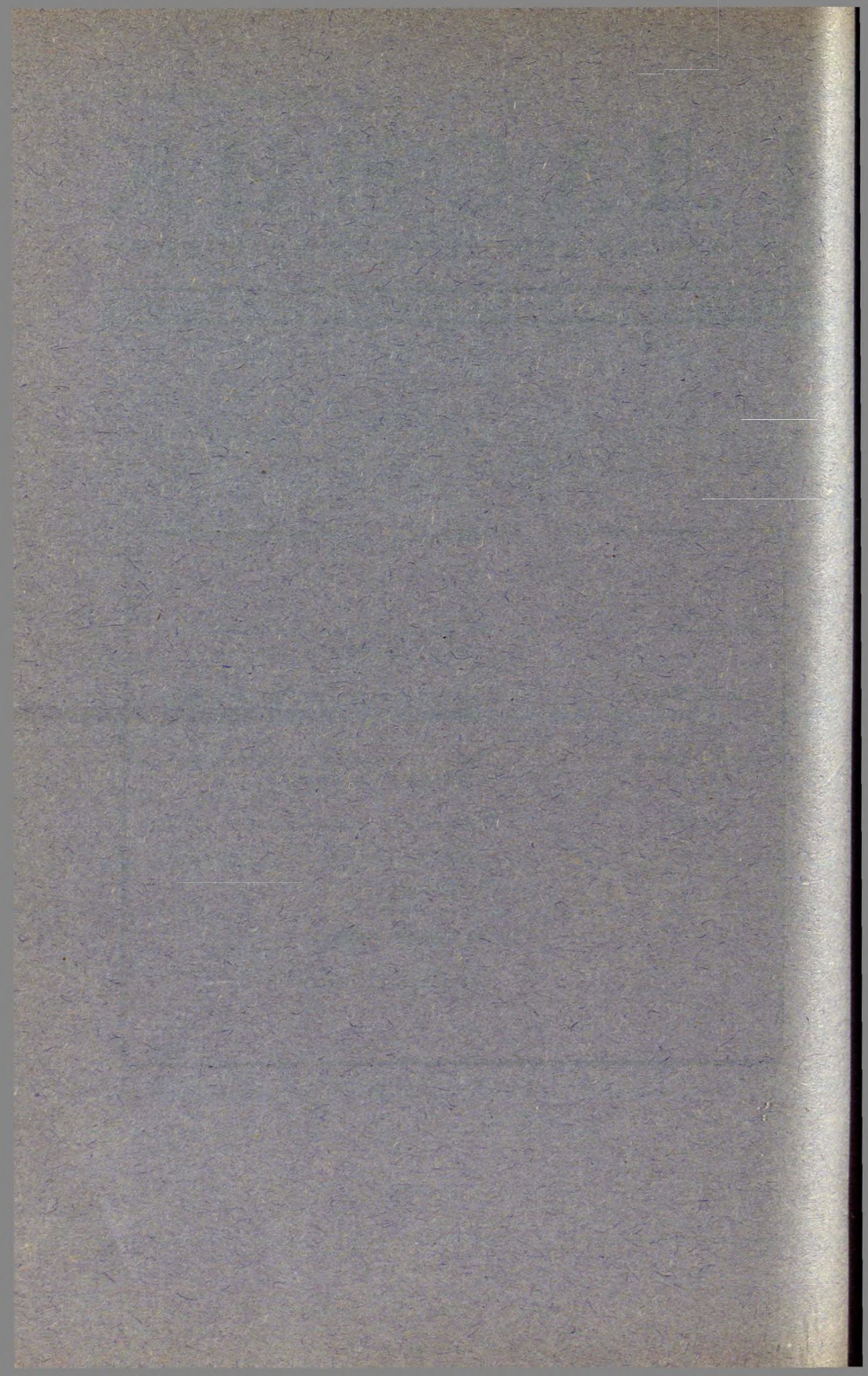
Ј. Салма:

Прикраћење преко половине и уговор;

Некролози;

Из судске праксе;

Службена саопштења;

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ У С.А.П. ВОЈВОДИНИ

Година XIX

Нови Сад, август 1970.

Број 8.

Др МИХАЈЛО ПОЛИТ-ДЕСАНЧИЋ, ПОЛИТИЧАР, ПРАВНИК И АДВОКАТ.

„Народни дух оличава се и у појединим личностима, а онда историја, када бележи што је велико и лепо у том народу, спомиње оне великане који оличавају дух свог народа”. (Полит: из Некролога Змају, Браник бр. 24/1904.) „имао је изванредно бистар поглед на најзаплетеније положаје и често је његово мишљење као варница севнуло и показивало путе.....” „(Полит: из Некролога Др Илији Вучетићу, Браник од 12. јуна 1094. године).

Педесетогодишњица смрти човека изузетне вредности — „великана”, националног и политичког првака Војвођанских Срба неоспорно најумнијег и најкултурнијег адвоката и правника Србина, друге половине XIX века, Др Михајла-Полит Десанчића (15. IV 1833. Н. Сад — 30. III 1920. Темишвар) заслужује шире размере сећања, написа, студија, па можда и пригодних скупова (академије, предавања и сл.). Ради се наиме, о освежавању успомене на једну изванредну личност наше блиске прошлости, каквих је мало било и у већим, културнијим и развијенијим народима. Полит је био човек посебних интелектуалних способности, огромног фонда општег знања и широкe културе, изврстан правник и изванредан адвокат, политичар европског формата, вредностан политичко-правни писац, гласовит политичко-правни беседник, публициста, уредник новина, журналиста, јавни посленик у национално-друштвеним организацијама (Матица Срска, СН. Позориште и др.). Оцене из горе наведена два Политова говора, које се односе на Змаја и Др Вучетића, пристоје Политу, бар колико и овима, јер је и Полит, као и Змај — уз Милетића, оличавао друге половине XIX века дух српског народа у Угарској, а кроз читавих шездесет година национално-политичке и јавне делатности осветљивао путеве

националног и политичког развитка читавог српског народа, не само у Војводини, па и других народа Балкана и Подунавља.

Чини се, да се данас на Полита већ увелико заборавило и то не само тамо на темишварском гробљу! Педесетогодишњица Политове смрти једва да је у нашим листовима и забележена, а да и не говоримо о изостанку пригодних написа, расправа, студија и сл. Сигурно, да је протек времена од педесет година — таквог времена, које је обиловало значајним светским и домаћим збивањима, те идејама које су далеко за собом оставиле мисли и акције Полита и његовог времена, протек времена у коме се коренито изменила и класна структура нашег друштва — потиснуо је и Полита у, нажалост, тако запуштени а богат, арсенал наше прошлости. Ново време донело је и нове вредности, „нове великане“, који оличавају „народни дух“ и осветљавају садашњем развитку нове путеве. Међутим, ово није разлог за потпуни заборав Михајла Полит-Десанчића. Поготову данас, када се навршава педесет година од Политове смрти, када је погодна прилика да историја потсети на „што је велико и лепо“ у том народу, да спомене великане, чије је дело уткано у историју тога народа као основа за даљи развитак. Тако сматрамо да, бар са те историске релације треба и данашње генерације да се упознају са овом изузетном личношћу. Посебно пак, правници и адвокати Војводине и Новог Сада, јер је Др Михајло Полит-Десанчић — бесумње један од наших највећих правника, већи део свога живота и свога рада провео као адвокат у Новом Саду. Најзад, треба напоменути да су неке Политове идеје за нас у Војводини, а и у ширем простору, и данас вредне пажње. Као нпр. оне о равноправности језика, о међунационалним односима у мешовитим етничким подручјима; па и у питањима вишејезичне администрације таквих подручја, којим питањима смо ми данас прилично окупирани.

Адвокатска комора Војводине ваљда још једина на известан начин негује успомену на Др Михајла Полит-Десанчића: као правног писца, правног беседника и адвоката.

Др Михајло Полит-Десанчић, умро је пре педесет година, далеко од Новог Сада, у Темишвару, где се био склонио због ратних прилика, већ у дубокој старости. Ту је Полит дочекао распад Аустроугарске монархије, који је од своје младости, предвиђао и предсказивао, а чему је и сам много допринео. Полит — 1918—1919., остарео, већ више није представљао политичку снагу, нити личност од утицаја на текуће политичке догађаје, па је пре в р а т у Јужној Угарској 1918. извршила некадашња „нова омладина“, а вид и ток дневним политичким збивањима давао је углавном његов дугогодишњи политички противник, Јаша Томић. Полит је дочекао у Темишвару савезничку и српску војску већ потпуно физички изнемогао. Једва је преживео узбуђење срећног тренутка, па ускоро и умро. Свеједно је Полит могао бити задовољан јер су обе некада моћне империје, са којима се носио у неравној борби и народ и Он. — Отоманска и Хазбуршка империја, нестале са карте Европе и

то баш из оних разлога на које је Полит дуго година и као посланик Угарског парламента указивао и њима и Европи.

У Војводини се у другој деценији после Уједињења, након националног отрежњавања и услед разочарења у демократију (недемократију) тадашњег режима, у либералним грађанским круговима Срба (и не само међу овима) почео развијати приметан култ Милетића, Змаја и Полит-Десанчића, као бораца за људске, грађанске и политичке слободе, за равноправност у међунационалним односима и пуну демократизацију државне управе. Све је више растао уколико се смањивале политичке слободе. Некадашњи (Политови) либерали, демократи и самостални демократи, интелектуалци политички неангажовани, напредна и демократска војвођанска интелектуална омладина, све су више помињали Полита, његове идеје о слободи, равноправности и међунационалној сарадњи. Људи око Матице Српске и неки интелектуални кругови помишљају на пренос Политових посмртних остатака у Нови Сад. Воде се акције за подизање Споменика Политу у Новом Саду. Напредни војвођански студенти у Загребу дају Политово име својој организацији. Полит се све више сврстава уз Милетића и Змаја као народни великан. Било је ту и извесних претеривања. Неки либерални грађански историчари и публицисти придавали су Политу чак исти политичко-историјски значај као и Милетићу. Никола Петровић, истраживач и добар познавалац Милетићевог покрета, пишући после другог светског рата о Милетићу и његовом времену, обеснажио је покушаје да се значај Политове личности изједначује са Милетићевим „као личност истог значаја у историји српског народа”¹. Међутим, Полит иако није личност таквог историског значаја као Милетић, преставља сигурно личност изузетног значаја, која се основано може помињати и уз Милетића и Змаја. Тадањи владајући кругови, већ профашистички расположени, са озбиљним подозрењем пратили су ове акције јер им је сметало свако потсећање на људе из блиске прошлости који су проповедали људске и политичке слободе, демократију и равноправност. Тако је Полит и даље остао да почива на темишварском гробљу, док се у (његовом) Новом Саду означавала Политовим именом само једна мала и безначајна улица па, нажалост, тако још и данас.

I.

Полит је рођен у имућној трговачкој породици у Новом Саду 1833 год. Завршио је основну школу и учио гимназију у Новом Саду и Сегедину. Бүна (1848—1849) прекида му школовање. После Бүне Полит натавља школовање у Бечу, где је 1852. год. положио испит зрелости. У Бечу га је подучавао Светозар Милетић, који га је иначе већ и у Н. Саду, раније, припремао за испите. Ту, у Бечу, Полит је упознао Вүка Караџића, Бүру Даничића, па и Бранка Радичевића, Тада веома

цењени правник, адвокат и књижевник Др Јован Суботић, био му је зет и већ га је раније увео у елитно новосадско друштво интелектуалаца (Хаџић-Светић био је Политов теча).

По завршетку средње школе Полит се уписује у Паризу на *Ecole de droit*, где студира право са Србијанцима, Јованом Ристићем, Јевремом Грујићем, Милетом Лешјанином, са којима ће и касније одржавати пријатељске односе, а који ће у Србији постати водећи политичари и државници. Из Париза прелази у Беч, где слуша државно-правне науке на Бечком универзитету и где постаје миљеник чувеног професора Др Лоренца Штајна. На препоруку овога постаје сарадник више аустријских и немачких либералних часописа и листова, који ће још дуги низ година тражити његове прилоге.

Док је Полит спремао докторат, по препоруци Др Суботића кратко време борави на Цетињу као секретар кнеза Данила. Полит није могао да остане дуго на Цетињу, јер му је Цетиње (после Беча и Париза) личило на „манастирски прњавор”², те се убрзо враћа у Беч, где је 1861. године промовисан за доктора права и државних наука. Као докторанд права обављао је правну праксу неко време код Бечког земаљског суда, као и у адвокатској канцеларији Др Јована Суботића у Новом Саду.

На правним факултетима тога времена предавали су професори протагонисти грађанског либерализма, који је био у успону у интелектуалним круговима, као реакција на политичке и друштвене прилике које су завладале Европом, сломом четридесетосмашког покрета.

По завршетку студија Полит је изабран за бележника Сремске жупаније у Вуковару, где је Др Јован Суботић постао поджупан. Тада је и биран први пут за народног посланика у Хрватски сабор (срез иришки). Када је основана Хрватска дворска канцеларија у Бечу (канцелар Мажуранић) Полит упућује молбу канцелару Мажуранићу молећи га да буде постављен за „концепског ађункта”. Из ове молбе се види и правничка спрема Др Полита, који између осталог наводи: „што се мог досадашњег изображења тиче, то имам част изјавити, да сам правне и државне науке на бечком свеучилишту четири године слушао и у последњој години јудицијални државни испит положио. Затим сам се дао на учење за строге испите ради доктората права и после три године положивши сва четири строга испита, постигао сам достојанство доктора права бечког свеучилишта. За време мог приправљања за докторат практиковао сам неко време код бечког земаљског суда. Прахис адвокатски пак, имао сам преко две године у канцеларији Др Суботића у Новом Саду. Год. 1861. када се жупанија сремска устројила будем наименован за почасног Бележника. При изборима за сабор Троједне краљевине изабере ме жупанија за посланика.

¹ Никола Петровић: Око Милетића и после њега, — Матица Српска, Н. Сад, 1964. год.

² Др Мих. Полит-Десанчић: Путне успомене — Н. Сад, 1968.

На сабору у Загребу будем једногласно за саборског бележника изабран, које сам звање све до распуста сабора одправљао. По овом држим да би кадар био звање концепског ађункта одправљати и да би се могао под добрим руководством и за виша звања изобразити. Зато обнављам препонизну молбу, да Ваша Преузвишеност благоизволи при попуњавању звања код дворске канцеларије код троједне Краљевине мене са звањем концепског ађункта обдарити.”³

У то време је владала политичка сарадња и слога Хрвата и Срба у Хрватској, а канцелар Мажуранић је тражио да се у сва државна надлештва именују и Срби, посебно са територије Срема. Тако је Полит поново дошао у Беч где ради на судско-правном оделењу Хрватске дворске канцеларије. Међутим, овде није могао дуго остати јер је његов непосредни шеф, дворски саветник, Др Ливије Радивојевић (такође Србин) био аустрофилски расположен, па није трпео младог Полита који је тада заговарао сарадњу Хрвата са Мађарима. Полит се 1864. год. враћа у Загреб за секретара Банског стога, где остаје до 1867. год. У то време полаже и адвокатски испит.

Године 1866. на редовним парламентарним изборима за Хрватски сабор Полит је поново изабран за народног посланика у иришком срезу. Срби посланици из Срема тада су се у Хрватском сабору залагали за јаче повезивање Хрватске са Угарском, а у циљу слабљења Аустрије. Полит је у Хрватском сабору говорио: „Троједна краљевина има да бира или да вегетира као аустриска провинција или да себи у склопу са Угарском прокрчи пут лепшој будућности”. Полит се увек плашио преображаја Аустрије у федеративну државу и ако је био федералиста по убеђењу. Он је предлагао федерацију за подунавске (без Немаца) и балканске државе и народе. Ово стога, што се основано плашио да би се у оквиру Аустрије решио југословенски проблем без Србије и словенских балканских земаља, Црне Горе и Бугарске. Међутим, Полит није могао дуго остати ни у Загребу, а због чувене политичке диверзије Словена интелектуалаца из Аустрије познате под називом „*der Moskauer Pilgerfahrt*” — Московски хаџилук.

У пролеће 1867. год. отворена је у Москви Свесловенска етнографска изложба. Ову изложбу су организовали „славенофили”, више као манифестацију свесловенске солидарности него у често научне сврхе. Изложба је отворена 6. маја 1867. у Москви, уз учешће представника свих словенских народа, а нарочито бројне делегације Чеха (Палацки, Ригер...) и Срба. Од Срба из Војводине на изложбу су између осталих дошли: Јован Суботић, Полит, Лаза Костић и др. а из Србије: Др Владан Борђевић, М. Б. Миличевић и др. Полит није могао добити одсуство за ово путовање, па је дао оставку на службу код

³ Др М. Прелог: Др Полит тражи намештење у Хрватској дворској канцеларији у Бечу. Гласник историског друштва Н. Сад, 2—IV

Банског стола. Полит није хтео да пропусти указану јединствену прилику да пред светском јавношћу, која је са великим интересовањима пратила овај догађај, изнесе своје идеје о решењу „источног питања”. Поред Јована Суботића, Полит је био један од најзапаженијих српских учесника овог скупа. Суботић и неки други били су већ позната имена, а Полит у широј јавности још до тада непознат. На банкету у Петровграду 23. маја 1867. године Полит је одржао здравицу на руском језику (знао је: Француски, Немачки, Мађарски, Енглески, Руски, Италијански, а познавао и неке мање језике: Грчки, Румунски и Словачки). У овој здравици Полит је између осталог рекао: „Ослобођење европског Истока је велика задаћа Русије. Ваља једном да престане господство једнога племена над другим, па макар се звало то племе турско, мађарско, или аустро-немачко ... питање о судби Словенства могу само Словени решити. Први корак у тој великој задаћи јесте решење источног питања”. На Московском универзитету одржао је Полит свој чувени говор 30. маја 1867. године, када је изрекао касније често цитиране речи: „Ми Срби смо се још у XIV веку могли мерити са тадашњом културом ма кога народа на Западу. Ми смо у оно доба створили велику државу, која је била основана на праву. Ако се у то сумња нека се отвори Душанов законик ... ми се касније даље нисмо могли винути у висине културе јер нас је турски јарам спречио”.⁴ Полит је својим господским држањем и интелигентним наступом скренуо на себе пажњу руске и европске јавности. Тако је Полит доживео прворазредну личну афирмацију, а „источно питање” истурио у први план пред словенску и светску јавност.

У Аустрији се била подигла велика прашина због изјава словенских делегата из Аустрије, Чеха и Срба. Претило се учесницима чак и кривичним прогоном због велеиздаје. По повратку из Русије, „московски ходочасници” били су изложени разним прогонима. Кривични прогон је изостао на интервенцију Руског посланика у Бечу. Др Јован Суботић губи септембирску службу у Загребу и враћа се у Нови Сад, где поново отвара адвокатску канцеларију. Лаза Костић је некуда одлутао. Полит оставши већ раније без службе обраћа се тадашњем хрватском канцелару генералу Кушевићу молбом да му се дозволи отварање адвокатске канцеларије у Загребу. Генерал Кушевић му саопштава да стоји пред истрагом, а не да би му се дозволила адвокатура јер да су његове изјаве у Русији акт велеиздаје. Стога Полит напушта Загреб и долази у Нови Сад. Угарске власти нису му дозволиле да отвори адвокатску Канцеларију, тражећи да поново полаже испит у Пешти. Полит убрзо са успехом полаже испит у Пешти 1870. год. Док се припремао за други адвокатски испит и усавршавао у мађарском

⁴ Др Мих. Полит-Десанчић: Путне успомене — Н. Сад, 1896.

Др Мих. Полит-Десанчић: Беседе I.

језику Полит ради са адвокатом Др Суботићем, а помаже и Милетићу у вођењу адвокатских послова његове адвокатске канцеларије у Новом Саду. По положеном адвокатском испиту Полит отвара адвокатску канцеларију у Новом Саду и овде води адвокатуру све до 1903 године.

До оснивања адвокатских комора на територији Угарске 1. јануара 1875. год. (законски чланак XXXIV из 1874. године) адвокати су били регистровани код судова, а дозволу за рад добијали од управних власти. Нисмо могли доћи до одговарајућих докумената о Политу (дозвола за обављање адвокатуру, полагање заклетве и сл.) но у именику адвоката Адвокатске коморе за Бачку у Суботици устројене 1. јануара 1875. год. наилазимо на име Др Михајла Полита са седиштем канцеларије у Новом Саду, на страни 170 именика. Упис Полита је извршен 19. IV 1875. године, као затеченог адвоката приликом формирања Коморе. Наиме, затечени адвокати на територији Бачке сви су уписани у именик без ближих ознака података о броју решења дозволе за вођење адвокатуру, полагање заклетве и сл., података који су се за нове уписе касније увек убележавал. Према томе, Полит је убележен у именик Адвокатске коморе у Суботици као већ затечени адвокат у Н. Саду, а без икаквих посебних формалности.

Кад је већ реч о Политовом чланству Адвокатске коморе у Суботици интересантно је напоменути да се у именику адвоката на његовом листу од уписа извршеног 19. IV 1875. не налази ни једна друга службена белешка (о промени праксе, дисциплинска казна или нека друга „промена“). Уз убележење о упису постоји само још убележење о испису-престанку праксе. Полит је исписан из именика адвоката решењем бр. 123/1903 са датумом од 5. II 1903. године, а са убележењем „брисан по сопственој молби“ (Saját kérelmére töröltetett).⁵

Молба Др Полита за брисање из именика адвоката Суботичке адвокатске коморе гласи: „Поштована Адвокатска коморо! Решењем бр. 240/1875. уведен сам као адвокат у именик адвоката Суботичке адвокатске коморе. Од тога времена делао сам искључиво као фискал карловачких српских народних фондова. Пошто је нови одбор Српског народног црквеног сабора као управа овог фонда изабрао новог фискала, то је моје делање престало са 1. I 1903. год. и ја сам већ предао све списе поменутом одбору. С обзиром на ову околност и на моје поодмакло доба, немам више намеру да се бавим адвокатуром. Стога се молбом обраћам на поштовану Адвокатску комору да би ме брисала из именика адвоката и да ме о томе што пре решењем изволи извести да бих могао што пре тражити брисање огромног пореза који ми је одређен. У Новом Саду, 1. II 1903. г. С пуним поштовањем Др Михајло Полит с. р.“ (превод

⁵ Архива Адвокатске коморе Војводине.

⁶ Коста Хаџи: Зашто је Др Михајло Полит-Десанчић престао да се бави адвокатуром „Гласник“ Адвокатске коморе Војводине бр. 7/1952.

са мађ. оригинала Косте Хаџи адв. из Н. Сада).⁶ Како се из ових докумената види, а и из других расположивих материјала, Полит се углавном бавио заступањем српских народних фондова за читаво време док је био уписан у именик адвоката. Како су ови фондови били знатни, а односи и послови који су проистицали из ових фондова обимни и сложени, то је Полит као адвокат скоро потпуно био ангажован овим пословима. Полит је постао фискал Српских народних фондова 1873., када је Српска народна слободоумна странка успоставила пуну контролу над радом Српског народног сабора у Сремским Карловцима (1870). Читавих тридесет година Полит заступа ове фондове, све до продора радикала у Српски народни сабор у Сремским Карловцима (1902 год.), који му отказују фискалат и поверавају га адвокатима истакнутим члановима Српске народне радикалне странке Др Красојевићу и Др Бранку Илићу.

Зна се, а има и нешто објављених података (архивска грађа није истражена) да је Полит пре него што је постао заступник Карловачких фондова обављао разне адвокатске послове: заступао странке пред судовима и органима власти и управе, као и обављао друге послове који су спадали у адвокатуру тога времена, па нешто и касније и као фискал Карловачких фондова. Полит је помогао у обављању адвокатских послова и Светозару Милетићу, а у отсућности овога и замењивао га. Тако у једном објављеном Милетићевом писму Јовану Бошковићу, који је још тада живео у Новом Саду, од 5. II 1874. г. Милетић из Пеште пише Бошковићу шта треба да ради са неким рекурсима који се налазе на препису, па упућује Бошковића и на Полита: „а да најпре Миши Политу на прочитање дате због могућих погрешака”.⁷ Једино што су објављене неке политичке одбране Политове код тадашњих судова и коментари ових одбрана у тадашњој политичкој штампи Војводине. Тешко је на основу само ових као и на неким материјалима из Политовог фискалата Карловачких фондова дати потпунији лик Др Михајла Полита-Десанчића као адвоката. Но за ову прилику, за ову скицу о личности Др Михајла Полит Десанчића, заправо овај јубиларни напис — биће и ово довољно.

(наставиће се)

Милорад Ботић

⁷ Документи о Светозару Милетићу. Милетић као адвокат. М. Српска 1951 (стр. 69).

ВАНБРАЧНА ДЕЦА И НОВА КОДИФИКАЦИЈА

I

Комисија за кодификацију породичног права Савезне скупштине израдила је Предлог за доношење законика о породици, публиковала га и доставила надлежним скупштинским одборима на разматрање и оцену. У том Предлогу дата су општа начела за израду будућег законика о породици са битном аргументацијом којом се та начела ближе објашњавају и тумаче. Та начела добрим делом потврђују већ прихваћене принципе у садашњем законодавству из области породичног права, али уносе и извесне новине које доста радикално мењају постојеће односе у браку и породици. Те новине односе се на прихватање брачне и ванбрачне деце, на регулисање у Породичном кодексу правних последица престанка брачне и ванбрачне заједнице и на измене у институту развода увођењем могућности споразумног развода и развода брака услед дугог одвојеног живота брачних другова.

О институту нераскидивог усвојења већ сам довољно писао указујући на потребу прихватања овог облика усвојења и пледирајући за извесна концептиска решења за која сматрам да су корисна и прихватљива за наше право. Међутим, у овом напису желим само да укажем на новине које нови Кодекс о породици уноси у домен положаја ванбрачне деце. У другом чланку биће речи о установи развода брака како је замишљена у новом Законику о породици са примедбама за које сматрам да је неопходно учинити.

II

а) Као што је познато, у нашој правној литератури као и у јавном и друштвеном животу, већ се одавно указује на потребу изједначења брачне и ванбрачне деце. Концепција према којој су ванбрачна деца изједначена у правном положају са брачним у односу на своје родитеље, показала се као преуска те је потребно ванбрачну децу изједначити са брачним и према свим сродницима. Према томе, ванбрачно дете би имало право (наравно и уз присутан реципроцитет) на издржавање и то не само према својим родитељима, већ и према деди и баби по оцу и мајци као и према брату и сестри рођеним изван брака својих родитеља, односно рођених у браку својих ванбрачних родитеља.

Међутим, да би се ово потпуно изједначење брачне и ванбрачне деце могло да оствари у будућем Законику о породици, потребно је да се претходно измене одредбе Устава СФРЈ. Као што је познато у чл. 58. ст. 1 Устава истиче се да родитељи имају подједнака права и дужности према деци рођеној ван брака и према брачној деци. Ова одредба Устава,

која је несумњиво временом превазиђена, је сасвим јасна и крајње категорична у свом инсистирању да ванбрачна деца нису у потпуности изједначена са брачном децом. У таквој светлости нови Кодекс о породици не може прихватити начело о изједначењу брачне и ванбрачне деце при постојању овакве Уставне одредбе. У том смислу сматрам да је неодрживо схватање изражено у Предлогу за доношење законика о породици (стр. 44) по коме „иако Устав СФРЈ није извршио потпуно изједначење брачне и ванбрачне деце, Законик о породици има право да у погледу изједначења иде даље од Устава (подвукао М. М.), јер је Устав поставио само минимум права деце рођене ван брака”. У најмању руку је чудно чути и прочитати овакву формулацију, која истина изражава нестрпљење и нервозу да се положај ванбрачне деце што пре (хитније) и ефикасније изједначи са брачном децом и да се нови Кодекс, који се већ тако дуго припрема, најзад донесе са свим својим хуманим и напредним концепцијама које наше време намеће, али која објективно, хтели ми то или не, компромитује наш законодавни систем. Код нас се, на жалост, прилично одомаћила једна неодржива клима (а и судска као и законодавна пракса) да нижи акти долазе у колизију са вишим и да стриктно придржавање начела законитости пред захтевима целисходности често значи „одржавање преживелог начина резонувања”, „активирање конзервативних концепција”, или „гушење и спуштавање слободног и револуционарног замаха нових идеја и схватања”. Један кохерентни правни систем, ако не жели да себе детронира изнутра, мора поштовати бар основне захтеве свог постојања, своје конкретне политичке функције и најшире друштвене мисије. Највиша политика у сфери кодификације је она која поштује начело законитости. Ако таква политика инволвира у себи једну спорост, поступност, систематичност, један захват усклађених замисли као и један ред у измени прописа па ма колико он био нередован, изузетан, процедурално компликован и тежак, онда су све те мере оправдане јер потврђују себе у својој основној мисији. Због тога циљеви који су јасни и већ сасвим на дохвату наше стварности морају бити усклађени са средствима која су функција њихове реализације. Иначе постаће дозвољено све оно што не сматрамо допуштеним, чиме у крајњој линији негирамо саму идеју на којој инсистирамо.

б) Осим ове установе неусклађености, положај ванбрачне деце, онако како је конципиран у Предлогу за доношење Законика о породици, покреће и једно питање које, како се мени чини, не приводи концепцију о изједначењу брачне и ванбрачне деце до њеног логичног краја. Конзеквентно инсистирање на једнаком третману ванбрачне и брачне деце оставља извесне сумње да је то изједначење спроведено уз постојање и извесне разлике, или да је баш та разлика услов за постојање те изједначености. Наиме, једна присутна противречност у замишљеној концепцији о правном положају брачне и ванбрачне деце

је приметна бар као још увек снажан реликт прошлости иако је њена суштина лишена практичних конзеквенци. Због тога се чини да је оправдано, поводом презентираних концепција о правном положају ванбрачне деце, учинити неколико примедби или бар поставити неколико питања чији одговори, ако буду дати, могу бити од користи за даље разумевање става који се заступа у поменутом Предлогу.

Пре свега, изгледа да се након инсистирања на изједначењу брачне и ванбрачне деце не само према родитељима већ и према даљим сродницима у правој линији као и сродницима колатералима, употреба термина ванбрачно и брачно дете више не појављује као потребна. Довољно је да постоји само једна категорија директних потомака чији би назив био: ДЕЦА. У овом појму, који не покреће питање односа општег према посебном, нити друге логичке претпоставке о појмовном одређивању, садржан је правни положај свих директних потомака. Пошто је њихов статус изједначен оправдано је изједначити ове потомке и у њиховом називу. Ако је суштина односа измењена, природно је да се намеће и потреба да се измени и терминолошки израз те суштине. У противном били би сучени са стално присутном прошлошћу коју одбацујемо и то у временском раздобљу које постаје будућност а коју прихватамо.

У таквом контексту нови односи које треба да регулише Законик о породици јавља се не као однос деце рођене у браку и ван брака, већ као установљаване родитељских права и дужности према деци која имају оба родитеља или чији је само један родитељ познат. Из оваквог приступа овој проблематици резултира закључак да се родитељски однос према деци заснива: 1) на сили закона (за оба родитеља ако су позната или само за једног ако је он познат); затим, 2) судском одлуком (истраживањем очинства, односно материнства); и најзад, 3) вољним путем (признањем очинства, респективе материнства). Сви ови облици раније познатих института који се и у новом Кодексу прихватају, представљају само различите модалитете при заснивању односа између родитеља и њихове деце, а не основ поделе или реликт некадашње поделе на брачну и ванбрачну децу чији се однос према родитељима утврђују на различит начин с обзиром на њихов правно различит положај. Према томе, постоје различити модуси за заснивање јединственог родитељског односа, а не модуси за установљаване различитог статусног положаја деце као директних потомака. Тиме се стари институти користе за постизање нових циљева полазећи од задатка да се одреде родитељи деце а не њихов статусни положај. Због тога треба изменити и назив досадашњим институтима које и даље прихватамо са измењеним циљем, као што су: истраживање очинства и материнства без акцентирања ванбрачног квалитета јер више није битан; исти је случај и са оспоравањем очинства без инсистирања на брачном квалитету јер у измењеном третману деце више нема посебног значаја. Иста ова

правила треба применити и на установу признања очинства, односно материнства, као и на установу оспоравања учињеног признања. Ако то не би учинили, а тако је урађено у Предлогу за доношење законика о породици, онда субјективно инсистирамо на новом а објективно задржавамо старо. Практично, у оваквим ситуацијама увек би говорили о утврђивању ванбрачног очинства, односно материнства и оспоравању брачног очинства, а истовремено би тврдили да не вршимо поделу на брачну и ванбрачну децу, односно да је њихов положај у праву потпуно изједначен. Због тога се треба подсетити једне старе истине да је оправдано указивати на разлике само онда ако су оне засита и присутне јер нам олакшавају приступ проблематици коју регулишемо нормативним актом, решавамо судском одлуком или теоријски изучавамо, објашњавамо и критички оцењујемо. У противном извршена подела, као суштинска или методолошка категорија, нема свог одрживог смисла или представља само несвесни остатак једне свесне измене. Нећу ништа ново рећи ако се подсетимо да је за нов садржај увек потребна нова форма или, ако те форме нема, бар измењени, прилагођени и адаптирани облици раније постојећих института. У таквој институционалној модификацији њихов циљ се више не може изразити у одређивању статусног положаја деце, већ искључиво у иницирању субјеката родитељског права.

в) Из оваквог, како нам се чини, недоследног, недовољно чврстог и сигурног става, који је присутан у Предлогу за доношење законика о породици, резултира и закључак о евентуалној даљој потреби постојања институције позаконења у оба њена традиционална појамна облика: позаконења накнадним браком родитеља детета и судском одлуком. Институција позаконења, односно накнадног стицања брачности, је готово редован историјски пратилац поделе деце у два велика табора: брачни и ванбрачни. Зид између ове деце увек се постављао довољно високо да се разлика у њиховом правном положају упадљиво и довољно интензивно истакне. Могућност прелаза из једног у други статусни положај строго је ограничена и предвиђена је као сасвим изузетна мера (раније чак и милошћу владоца). Та могућност у трансформацији статусног положаја ванбрачног детета у статусни положај брачне деце и обавља се путем установе позаконења (*legitimatio*). Међутим, ако је то чињеница која је уз то још и опште позната, мени је савршено непознато из којих се разлога институција позаконења и даље задржава у нашем Законику о породици?! Ако је она претпоставка за корекцију статусног положаја ванбрачне деце при њиховом изједначењу са брачном децом, онда та претпоставка није присутна након једнаког правног положаја брачне и ванбрачне деце. Другим речима: ако смо ванбрачну децу изједначили са брачном у њиховом правном положају и то према свим сродницима а не само према родитељима, онда је функција установе позаконења лишена свог правог садржаја.

Очигледно је да инсистирање на изједначењу брачне и ванбрачне деце кад су она већ изједначена представља, у најмању руку, нормативну таутологију. Због тога се и намеће питање: која је стварна намера аутора Предлога за доношење законика о породици када формално задржавају институцију коју су суштински одбацили? Ако она треба да послужи као елемент концесије још присутном схватању о потреби инфериорнијег третмана ванбрачне деце након његовог коначног напуштања, онда је то поступак који је савршено неодржив. Сенка ванбрачног порекла више нам не ствара мрак у срцу, те није потребно јавно декларисати да је ванбрачни положај преко установе позаконења уклоњен. Тај положај је негиран мимо те установе по сили самог закона којим су брачна и ванбрачна деца изједначена у нашем праву.

Уосталом, све ове примедбе на којима овом приликом инсистирамо, већ су присутне као прихваћене идеје у многим законодавствима која су ванбрачну децу изједначила са брачном. У тим кодексима нема посебног назива за брачну и ванбрачну децу, нити се прихвата установа позаконења. Према томе, стављајући своје примедбе на Предлог за доношење законика о породици, желео сам да укажем само на чињенице које су опште познате и које се већ одавно практикују у многим законодавствима. Истовремено њихова актуелизација у овом тренутку постала је неопходна јер се преко очекивања наметнула у свој својој озбиљности. У том смислу треба и примити ове моје примедбе.

др Михаило Митић

ПРАВО ЖЕЉЕЗНИЦЕ ДА НАПЛАТИ МАЊЕ ПЛАЋЕНУ ВОЗАРИНУ.

I.

Свесност и поштење су основна начела којих се странке морају приржавати у пословима промета робом — веле Опште узансе за промет робом у узанси бр. 3. став 1. — Међутим, живот може да створи ситуацију интересантнију него што је може предвидети и најмаштовитији писац, понекад строга примена начела „*dura lex, sed lex*” доводи до ситуације која упућује да се хитно закон мора мењати или ускладити са принципом „*ius est ars boni et aequi*” или начелом „*ius est quod iustum est*.”

Случај који ће се ниже изнети треба да послужи као илустрација за ово

II

Дана 19. априла 1969. године Н. Ј. радник из Куле предао је железници на отпрему пошиљку од 2 бале постељине у сандуцима и једно буре од импрегниране хартије с посућем у станици Кула до одредишног места Брестовачке Бање. Првобитно му је речено да ће превоз пошиљке стајати око 70 н. динара, но доцније му је речено да је возарина скупа и да је првобитно саопштење било само информативно, те да стварна возарина износи 96,90 н. динара, те је та сума и наплаћена од пошиљаоца по експресном листу бр. 3175.

Контролна служба железнице је ревидирајући товарне листове утврдила да је службеник железничке станице у Кули погрешно израчунао износ возарине, заправо да је занемарио примену члана 33 Тарифе о превозу робе на југословенским железницама, те је услед тога мање наплаћено у износу од 137,10 н. динара.

Железница је опоменула Н. Ј. да уплати накнадно тај износ, па пошто је он то одбио предложено је Општинском суду у Кули да платним налогом обвеже Н. Ј. на плаћање своте од 137,10 н. динара са 8% камате рачунајући од 24. јуна 1969. године до исплате, као и да плати трошак платног налога.

Тужени Н. Ј. је приговорио платном налогу и предложио је да се платни налог укине и тужилац с тужбом одбије те осуди на плаћање парбених трошкова. Изнео је да сматра да тужиоцу не дугује ништа с обзиром да је по првобитном обрачуна, а по претходно прибављеној изјави надлежног радника железничке станице у Кули исплатио тражену возарину.

Општински суд у Кули је по томе у овом предмету заказао расправу и под бр. П. 621/69 од 16. септембра 1969. године одржао иа сиази и туженог обвезао на плаћање парничних трошкова.

У цитираној пресуди суд констатује да су наводи туженог у погледу чињеничног стања тачни, наиме да је тужени заиста 19. априла 1969. године предао поменућу пошиљку, да се интересовао о висини возарине и да је исту платио у износу која је од њега тражена, те да је био од стране радника тужиоца у погледу висине возарине доведео у заблуду. Он је у доброј вери исплатио што је од њега тражено, није никога желео да превари. Тужени је даље навео да уколико и постоји грешка, да се она налази на страни железнице, па ако има и штете њу треба да сноси сама железница. Железница је признала да је одговорно лице на железници погрешно извршило обрачун, на штету железнице, те је стога она била овлашћена да изврши ревизију обрачуна возарине. Суд је удовољио тужбеном захтеву и туженог осудио на плаћање у туженог износа са 8% интереса као и на плаћање парничних трошкова позивајући се на члан 5 Закона о превозу робе железницом.

Поменути члан цитираног закона (пречишћени текст истог објављен је у Сл. листу СФРЈ бр. 55/65) у ставу 1. каже да

жељезница има право да накнадно наплати превозне цене, накнаде за споредне услуге, возаринске додатке и друге трошкове које је пропустила да наплати или је наплатила у мањем износу него што је имала право.

Радник Н. Ј. се против пресуде Општинског суда у Кули бр. П. 621/69 од 4. новембра 1969. године није жалио те је она постала правоснажна. Услед тога је неизвесно какво би становиште у овом случају заузео Окружни суд. У овом случају није ни покренут поступак ради захтева за заштиту законитости, те је такође неизвесно да ли би виши судови у овој ствари потврдили пресуду Општинског суда у Кули бр. П. 629/69 или би је преиначили.

III

Како било да било догађај који је поменут наводи на размишљање. Он излаже кориснике услуга жељезнице неизвесности. Ко год се послужи услугом жељезнице може да рачуна с евентуалношћу да ће му се десити непријатност да му жељезница после извесног времена по извршеном превозу поднесе обрачун према коме мора накнадно да плати за превоз предатих ствари још многоструки износ возарине.

Да ли су убедљиви разлози цитиране пресуде да Закон о превозу робе жељезницом у члану 5 даје право жељезници да накнадно наплати цену својих услуга и возарине, а које је пропустила да наплати или је наплатила у мањом износу него што је имала право?

Пре но што би смо одговорили на ово питање треба да се дају неке начелне напомене и ваља утврдити извесне чињенице:

А. У развијеном робном промету улога преноса вести и превоза људи и робе добија све већи значај, те се услед тога број корисника транспортних услуга повећава из дана у дан. Жељезнице играју веома велику улогу у копненом саобраћају. Оне свакодневно превозе масу разноврсног материјала и разноврдне робе у великим количинама. Оне при томе следе одређену политику цена. Закон о организацији југословенских жељезница (Сл. лист СФРЈ бр. 5 од 2. фебруара 1966. године) у члану 4. између осталог каже да се цене превоза путника и робе на југословенским жељезницама формирају према трошковима рада жељезничко транспортних предузећа. У члану 5 истог Закона прописано је да се жељезница при одређивању цена превоза путника и робе придржава општих тарифских одредаба у погледу рачунања возарине зависно од класификације и номенклатуре робе, и даљине превоза. Даље Закон прописује (чл. 6) да ради једнообразне примене тарифе заједница југословенских жељезница прописује методологију за утврђивање цене превоза робе и путника. Југословенске жељезнице су обавезне да своје тарифе (а у њима су садржани прописи о ценама превоза) објаве у побеним издањима и то у свом службеном тарифном веснику.

Б. Уговор о превозу робе жељезницом је двострани теретни уговор. То је уговор облигационог права, ако је пошљалац физичко лице, односно уговор привредног права ако је пошљалац привредна организација. Но он је у оба случаја уговор о приступању или адхезиони уговор.¹

Што је карактеристично за ове уговоре:

а. ови се уговори закључују у циљу задовољења потреба које се јављају код великог броја субјеката права, а по садржини су веома слични. На пример снабдевање комуналним услугама (струја, плин, изнашање смећа), коришћење саобраћајних услуга, услуге у области осигурања, задовољење културно уметничких потреба (посета музеја, галерија, позоришних и биоскопских представа итд.);

б. ови се уговори закључују између субјеката од којих једна уговорна страна има правни или фактични монополски положај, те може свом партнеру да постави услов: од тебе зависи хоћеш ли се послужити мојом услугом (ако си вољан да у целости прихватиш моју понуду) или ћеш је одбити (ако нећеш да пристанеш у целости на моје услове). Услови су дакле од једне стране уговорнице формулисани унапред до у детаље, те се у целости морају прихватити или не прихватити. Ценкању или неком другом договарању нема места;

в. понуде се упућују неограниченом и неодређеном броју лица, тј. ради се уствари о једној колективној понуди код које личност уговарача не игра никакву улогу. Та безличност у односима уговорних страна произилази из околности што се уговор закључује прихватањем (као што је већ горе истакнуто) унапред припремљених једнострано утврђених услова — често у виду тарифа код којих нема места постављању индивидуалних жеља, захтева и услова.

Ови су уговори настали у доба техничког напретка када се услед пораста становништва и настањивања све већег броја људи у појединим привредним подручјима и концентрације становништва у великим градовима појавила нужност да се потребе овако повећаног броја људи задовоље у погледу запошљавања, снабдевања комуналним услугама (плин, водовод, струја итд.) саобраћаја и других услуга. То је изазвало појаву великих

¹ Уговори по приступању или адхезиони уговори третирају се као посебна врста уговора у новије време. Сам термин адхезионих уговора (*contrat d' adhesion*) употребио је први Салеј (*Saleilles*) у књизи о изјави воље (*De la déclaration de volonté*, 1901). У нашој предатној правној литератури су се ти уговори означавали не као уговори по приступању (као их називају Опште узансе за промет робом), него као уговори по пристанку или формуларни уговори. Тако су се у докторској расправи Борислава Т. Благојевића: Уговори по пристанку — формуларни уговори, Београд 1934 — називају адхезиони уговори. У поменутој расправи наводе се и литературе и аутори који су се бавили обрадом проблематике ове врсте уговора. Поред општих дела из области облигационих права на француском и америчком језику наводе се и бројне докторске дисертације које третирају ову област. После ослобођења су и код нас и на страни објављени бројни чланци и расправе који се баве проблемом уговора по приступању.

предузећа која путем унапред припремљених услова одштампаних на одређеним тисканицама нуде своје услуге. Темпо правног саобраћаја и брзина промета нису трпела друга преговарања. Ефикасност пословања је изискивала да се послови обављају великом брзином и у великом броју те није било места дуго-трајном оклевању и преговарању. На једној страни су се налазили они субјекти права који су нудили своје услуге за задовољење тих потреба (у транспорту или другим услугама) а на другој страни маса изолованих појединаца који су могли било да у целости прихвате услове који су им нуђени или да их не прихвате. Концентрација капитала имала је за последицу да су настала моћна предузећа која су стекла монополски положај на тржишту и која су била кадра да наметну своју вољу својим саговорачима у погледу услова уговора. Та су предузећа стекла било правни било фактички монопол и повезујући се са финансиским капиталом диктирали су своје услове управо онако како је то одговарало њима, а не корисницима њихових услуга. (видети чланак Др А. Голдштајна: Правни режим конкуренције, монополи и олигополи — објављен у тромесечном часопису за правне и друштвене науке: Анали правног факултета у Београду бр. 1 јануар-март 1961. године).

г. У случају који се овде третира раи се о томе да сама пресуда која је цитирана на почетку овог натписа констатује у свом образложењу да службеник жељезнице није правилно извршио обрачун возарине. Он је туженом река осамо једну трећину цене коју је доцније контролна служба жељезнице пронашла као правилну, пронашавши да се роба требала слати не као денчана него као денчано кабаста роба, те да је управо грешка жељезничког чиновника разлог да је од туженог Н. Ј. тражена разлика у цени возарине.

Тужени је осуђен на плаћање разлике возарине иако му је службеник жељезнице дао огрешну информацију о примени жељезничке превозне тарифе (која узглед буди речено ширем кругу људи и није много доступна).

Све се ово образлаже чланом 5 Закона о превозу робе на жељезницама. Чини нам се да је овакво третирање проблема једнострано и непотпуно јер занемарује бројна законска места која управо супротно регулишу ситуацију о којој је реч. Законска места која би се требала узети у обзир су следећа:

а. Члан 86. цитираног закона о превозу робе жељезницом говори о томе да се у случајевима када је потпуни или делимични губитак робе или прекорачења рока испоруке проузроковао злонамерно или услед крајњег нехата жељезнице имаоцу права се има надокнадити пуна штета.

У овом случају се додуше не ради о штети насталој услед делимичног или потпуног губитка или оштећења робе, али се свакако ради о великом нехату жељезнице када је поставила на место службеника лице које није кадро да правилно примени тарифу па услед тога доводи свог партнера у заблуду. Да је

пошиљаоцу одмах саопштена права цена превоза он би се могао оријентисати и на други начин превоза;

б. Жељезница је предвидела да путнику може да настане штета у случају неодржавања реда вожње, те се унапред оградил од плаћања било које накнаде због задоцњења или изостанка возова. То је речено у чл. 21 став 1, поменутог закона. Тај члан гласи: „Жељезница не одговара путнику за штету коју је претрпео услед задоцњења воза у поласку и у доласку и услед изостанка воза.”

Нигде међутим жељезница није искључила своју одговорност због аљкавости или незнања својих службеника;

в. О плаћању превозних трошкова говори поменути Закон у чл. 66. Ту је између осталог речено да у случају да се износ превозних трошкова не може тачно утврдити приликом предаје робе на превоз, жељезница може од пошиљаоца захтевати да као јемство положи износ који би могао приближно одговарати тим трошковима.

Будући да у случају о коме је реч жељезница није тако поступила, питање је дали је могла накнадно поставити захтев за плаћање нечега о чему њен одговорни службеник приликом преузимања робе није знао иако је морао да зна.

г. Одговорност за радње службених лица државе, друштвено-политичких заједница, те одговорност правних лица за рад својих органа, као и одговорност радних организација за своје раднике регусисано је код нас на посебан начин.

Размотримо та законска места:

(а,а) Устав СФРЈ у чл. 69 то формулише на следећи начин: „Свако има право на накнаду штете коју му у вези са вршењем службе или друге делатности државног органа, односно организације која врши послове од јавног интереса, причини својим незаконитим или неправилним радом лице или орган који врши ту службу или делатност. — Штету је дужан надокнадити друштвено-политичка заједница односно организација у којој се врши служба или делатност. Оштећени има право да, под условима одређених законом, захтева накнаду и непосредно од лица које је штету причинило.”

Основни прописи о одговорности о којој се говори били су још постављени уставом ФНРЈ из 1946. године, а касније је иста мисао била изражена у уставном закону ФНРЈ из 1953. године (члан 99) као и у уставним законима народних република;

(б,б) Исти принципи су прихваћени и даље разрађени и у Закону о савезној управи (Сл. лист СФРЈ бр. 7/65, измене и допуне службени листови СФЈ бр. 10/65, 43/66 и 21/67) чији члан 157 став 1. гласи: „За штету коју радник у савезном органу управе учини својим незаконитим и неправилним радом у вези са вршењем службене дужности појединцима или правним лицима одговара федерација.”

(в,в) Основни закон о радним односима у члановима 97—99 усваја исто гледиште и даље га разрађује. У цитираним чла-

новима је изречено да за штету коју радник на раду или у вези с радом проузрокује трећим лицима (појединцима или правном лицу) одговара радна организација код које је радник био на раду у тренутку проузроковања штете. Такође је изречено да за штету коју трећем лицу у вези с вршењем службе или друге делатности државног органа, односно организације која врши послове од јавног интереса, проузрокује својим незаконитим или неправилним радом радник тог органа односно организације — одговара друштвено политичка заједница односно организација у којој се врши служба или друга делатност.

Предуслов ове одговорности је:

1. да је радник или намештеник у име и за рачун свог послодавца обављао одређени посао односно делатност;
2. да је при извршавању посла који му је био поверен од стране послодавца радник или намештеник причинио штету и
3. да се ради о послу за који се одговара по општим правилима за накнаду штете.

Г. Настојали смо да поред прописа на коме је пресуда Општинског суда у Кули бр. П. 621/69 од 4. новембра 1969. године (а то је члан 5 Закона о превозу робе жељезницом) засновала своју одлуку о праву жељезнице да наплати од Н. Ј. разлику возарине иако је утврђено да је до овог спора дошло искључиво кривицом или пропустом службеника жељезнице да правилно обавести странку о висини возарине наведемо и прописе из којих произилази нешто супротно.

Сматрамо да се у овом случају занемарило оно што се у модерно доба широко примењује и код нас и на страни: а то је објективна теорија одговорности за накнаду штете.

Несумњиво је да је радник жељезнице дао погрешну информацију о цени превозне услуге. Корисник услуге је прихватио услове стављене у име и за рачун жељезнице од стране надлежног лица. Може ли жељезница накнадно постављати захтеве у погледу мање плаћене возарине према кориснику услуге?

Како гледају на то помнуте теорије објективне одговорности за накнаду штете уопште и уговори по приступању (а уговор о превозу робе жељезницом је управо такав уговор) посебно?

У случају који третирамо ради се о раду предузећа чији рад (поред околности да има монополски положај) има карактер јавне службе. Жељезница задовољава јавну потребу, а неправилним првобитним зарачунавањем возарине и доцнијом наплатом разлике причињена је пошљаоцу штета. Не видимо разлог да околност да неко ко је штету нанео вршећи јавну службу — треба да буде лишен обавезе да штету надокнади. Не изгледа нам логично да субјект права (било физичко или правно лице) у случају да другом нанесе неку штету мора исту УВЕК да надокнади — а зашто и по ком основу би од тога био изузет онај субјект који је штету нанео у вршењу јавне службе?

Овако схватање које би имало за последицу екскулпирање жељезнице било би у очитој опреци не само с општим схватањем обавезе одговорности за накнаду причињене штете у имовинском праву, него и са словом наших позитивних прописа у одговорности државе за своје службенике и одговорности правних лица за своје органе — који су садржани како у појединим законским текстовима тако и у већ цитираном члану 69 Устава СФРЈ.

Пошто је дакле превоз робе жељезничком адхезиони уговор — то из природе овог уговора произилази да један уговарач без поговора прихвата услове које му је друга странка наметнула. Код уговора о превозу робе жељезницом остављено је странци на вољу хоће ли уговор закључити или неће, али ако га закључи мора да прихвати услове који јој се презентирају. У овом случају је то био износ који је пошљаоцу саопштен од стране одговорног службеника жељезнице, па је онда жељезница накнадно променила мишљење и затражила од пошљаоца двоструки износ наплаћене возарине.

Наше Опште узансе за промет робом говорећи о закључивању уговора о приступању (адхезионих уговора) у узанси 32 веле: „Уговор је закључен по приступању кад једна странка прихвати генералну понуду друге странке за закључивање уговора. Као генерална понуда сматрају се општи услови под којима понудилац нуди закључење уговора, без обзира у ком су облику дати. Општи услови чине садржину уговора и обавезују странку која приступа само уколико су јој били познати у тренутку закључења уговора. Сматра се да су општи услови били познати странци која приступа, ако су јој пре закључења уговора били предати, или су били објављени на прописан или уобичајен начин.”

Сматрамо да жељезница чини озбиљан пропуст што не саопштава корисницима својих услуга те своје посебне услове. Сматрамо да штетне последице тог пропуста на треба да сноси корисник жељезничких услуга него сама жељезница. Као што је на почетку овог чланка речено југословенске жељезнице су обавезне да своје тарифе и уопште цене својих услуга објаве у посебним издањима и то у свом службеном тарифном веснику. Питамо се коме кориснику жељезничких услуга је тај тарифни весник приступачан?

IV

Но ако апстрахујемо питање теорије објективне одговорности и питање уговора по приступању (какав је несумњиво уговор о жељезничком превозу) те се ставимо на платформу теорије субјективне одговорности за накнаду штете — ни онда не видимо убедљиве аргументе који би оправдали исправност пресуде које је послужила као повод да се објави овај чланак.

Ако је утврђено (а утврђено је) да је одговорни службеник железнице у званичном својству израчунао, саопштио и наплатио цену возарине за 3 пакета, може ли **НАКНАДНО** железница да постави питање правилности израчунате возарине?

Пресудом је утврђено да службеник железнице „није извршио правилно обрачун возарине” те да је радник железнице ”заиста извршио погрешан обрачун возарине” јер је „погрешно применио тарифну ставку у погледу обрачуна превоза робе дате на превоз” јер је према „члану 53 Тарифе за превоз робе за денчану и кабасту робу требао рачунати по одредбама за денчане пошिल्ке за стварну тежину повишену према одговарајућом категоријом од 100—300%.”

Може се са основом поставити питање ко треба да познаје детаљне прописе жељезничке тарифе, дали пошilhалац физичко лице — лаик или службеник жељезнице који зато прима накнаду и коме је то професија?

Већ смо напред истакли да жељезница не ставља на увид заинтересованима своје тарифне веснике. А да то уосталом и чини да ли би сваки лаик био кадар да се снађе у мору стручних одредаба и израза? Дали је просечан грађанин (а закони и прописи се доносе управо ради њих) способан да одреди да ли ће буре или сандук бити третирани као денчана или денчано кабаста роба? Па и сам службеник коме је то професија упео се у компиковани лавиринт стручних прописа. Поставља се питање ко треба да сноси последице погрешно обавештења што га је дао жељезнички службеник: да ли невина странка или радна организација — жељезница, чији је службеник у стручном погледу погрешно?

Неминовно се намеће питање шта би се дисило да купац разноврсне техничке робе: фрижидера, телевизора, радио апарата, машина за прање рубља итд. (након пар месеци по исплати робе) прими позив од продавца да плати још двоструку цену од уговорене?

Шта би било с правном сигурношћу да је продавцима дозвољено да накнадно дижу цене својим производима? Шта би се десило да сви они који пружају разноврсне услуге: градски саобраћај, водовод, пошта, радио, телевизија, банке итд. кажу: извините погрешили смо, платите нам троструко од оног што смо уговорили, јер смо вас омашком погрешно известили о цени својих услуга. Шта би било с правном сигурношћу и шта би остало од сигурности у промету да је дозвољено субјектима права да накнадно мењају мишљење? Како би то изгледало ако би званични органи предузећа А обавестили свог пословног партнера Б. о условима посла и о цени услуге, па да накнадно предузећа А може да тражи далеко више него што је било првобитно погођено?

Народна пословица вели: „Во се везује за рокове, коњ за улар, а човек за реч.” Поједини аутори су и у прошлости стално истицали велику важност стабилности правног саобраћаја за друштво. Тако је John Stuard Mill у свом делу „Утилитаризам”

писао да је одржање дате речи најнеопходнија нужност после исхране, а Rudolf v. Jehring у делу „Zweck im Recht” (Циљ у праву) каже да не може бити ни благиштања ни чврстих карактера где нема осећаја правне сигурности.

Сматрамо да је интенција законодавца када је дао право жељезници да накнадно наплати део мање зарачунате возарине, била тежња, да се жељезница заштити од несавесних поштиљаца, који желе да изиграју прописе, шаљући једну робу чији је превозни став виши, декларишући да шаљу другу робу чији је превозни став нижи (па тако желе да нешто неоправдано зараде), а не и случај када је службеник жељезнице погрешно.

Постоји теоретска могућност да ће одговорни службеник поштиљаоца (жељезнице) обманути странку саопштавајући јој нижу цену превоза, да би ју приволео да пошаље робу, па да онда накнадно од ње наплати троstrуку цену.

Ни један важећи пропис никога, па ни жељезницу не овлашћује да своју сопствену грешку, односно грешку свог службеника превали на другог. А управо се то десило у третираном случају када је од радника Ј. Н. ни кривог ни дужног наплаћено нешто што он није скривио.

Но ако би чак и усвојили гледиште да је жељезница од стране законодавца фаворизирана због одређених разлога економске политике (а што у крајњој линији може да буде дискутабилно) ни онда не изгледа ни логично ни оправдано да жељезница има право да „школарину” за необавештеност или нестручност својих намештеника наплаћује од својих пословних партнера.

Ако се и прихвати гледиште да жељезница за разлику од свих других субјеката права, у пословном промету има неки привилегисани положај (а то ни једним позитивном прописом није утврђено), могло би се рећи да се овде не ради о директном сукобу права и неправда него евентуално о сукобу два права: поштиљаоца робе и права жељезнице.

У конкретном случају се поставља питање чије је право претежније или, још одређеније, ко треба да сноси штетне последице погрешно израчунатог возаринског става?

Сматрамо да би у конкретном случају било и праведније и целисходније да последицу погрешно израчунате возарине сноси жељезница јер:

1. Општи прописи о накнади штете по прописима облигационог права то налажу.

2. Што се интерним прописима (који уз то јавности нису много ни доступни) о цени и условима жељезничког превоза — не могу ставити ван снаге опште усвојена начела облигационог права о одговорности за причињену штету.

3. Што жељезница не врши делатност бесплатно, а из природе двостраних и теретних уговора произилази да странке одговарају једна другој за квалите узајамних и међусобних престација.

4. Лоше и погрешно израчуната возарина је у сиштини исто што и роба с физичким манама за која купац може да терети продавца. Не сматрамо оправданим да жељезница штету која је настала као последица пропуста СВОГА службеника покуша пребацити на кориснике својих услуга.

Ни један пропис дакле не овлашћује жељезницу да штету насталу услед непознавања или нетачног примењивања жељезничких тарифа од стране жељезничких службеника покуша пребацити на кориснике својих услуга.

Прописи како устава СФРЈ и социјалистичких република, Закона о савезној управи, Основног закона о радним односима као и општи прописи облигационог права говоре о томе да за штету грађанину одговара држава, односно друштвено политичка заједница као и радне организације ако је штету проузроковао њихов радник. У случају, који је овде третиран догодило се да је недужни грађанин претрпео штету због нестручности жељезничког службеника. Сматрамо да би судска одлука која би одбила захтев жељезнице за накнаду наплату износа мање плаћене возарине, била праведнија и правилнија.

Ми још немамо закон о облигацијама, али смо убеђени кад он буде донесен, неће се толерисати ситуација да правно лице уопште а привредна организација или државни орган посебно, не одговарају за пропусте својих службеника и органа, јер би то било у супротности са прописима устава и важећих закона.

Ово је све у смислу начела „*iustum et aequum*” и не видимо разлога да судови не поступе овако у оним случајевима у којима је очигледно да странка није крива него да је до штете дошло искључиво грешком другог лица, у овом случају грешком жељезнице.

На основу до сада изнетог сматрамо да се не може једнострано искључити одговорност жељезнице за штету насталу услед погрешно зарачунате возарине јер је жељезница јавна служба (*fonction public*), а то је обавезује.

Пресуда којом би жељезници било ускраћено право да наплаћује накнадно цену за једну услугу о којој је њен службеник саставио првобитно калкулацију одговарала би више и закону и праведности. Такво решење било би у складу са принципом да свако одговара за штету која је произашла поводом његове делатности. Таква би солүција била у складу и са тежњом да субјекти права не трпе штету — коју нису скривили. Тиме би били у знатној мери појачани сигурност и поверење у ефикасност у жељезнички превоз.

др Карло Ковач

ПРИКРАЂЕЊЕ ПРЕКО ПОЛОВИНЕ И УГОВОР

I

CASUS REI¹

1. „Пресудом окружног суда тужитељица је одбијена од тражења да се уговор између ње и туженог о купопродаји непокретног имања прогласи за неважећи, па се тужени осуди да јој уз истовремени пријем купопродајне цене врати имање натраг. По жалби тужитељице Врховни суд републике укинуо је наведену пресуду и предмет вратио првостепеном суду на поновно суђење.” Сентенца (образложење Врховног суда републике²) је била следећа: „Странка може тражити раскид уговора због оштећења преко половине иако је приликом закључења уговора (конкретно о куповини и продаји непокретности) изјавила да се одриче овог правног средства. Правило садржано у закону које је било на снази на дан 6. априла 1941. године (конкретно на подручју Босне и Херцеговине, Општи грађански законик, § 935) по коме овако одрицање важи, омогућује једној уговорној странци да на основу уговора постигне прекомерну имовинску корист на рачун друге странке. Због тога се ово правило не може применити, с обзиром на пропис члана 4 Закона о неважности закона и других правних прописа донетих пре 6. априла 1941. године и за време непријатељске окупације.”

У овом случају можемо да нађемо нека правила и дилеме установе прекомерног оштећења; неке правне последице које произилазе и које могу произаћи из ове на први мах доста једноставне правне конструкције решења неких случајева повреде начела еквивалентности у промету робе.

2. Из ове сентенце могли бисмо одредити глобални појам *laesio enormis*-а. Као што се види, првостепени суд је у конкретном случају применио правила из § 935 АГЗ, по коме странке приликом закључења уговора главној стипулацији могу да додају клаузулу на основу које се унапред одричу од могућности тражења накнаде штете или повраћаја у пређашње стање или исплате одређене суме оштећеном у случају наступања, деловања, већ приликом закључења уговора постојеће, стипулисане чињенице која би нарушила еквивалентност предмета престација. Врховни суд је ову пресуду укинуо, што је сасвим правилно, јер ове одредбе АГЗ-а погодују онима којима није у интересу да своје уговорне обавезе равнају — с обзиром на принцип еквивалентности у цивилном праву — према висини обавезе друге стране.³ у грађанском праву једне социјалистичке

¹ Наведена судска пресуда има демонстративну улогу у овом раду.

² Врховни суд НР Босне и Херцеговине, Гж 592/56, од 8. фебр. 1957., одл. 91., Зб. књига II св. 1., цит. из образложења.

³ У том смислу, видети и: Поповић С., Одрицање од права на раскид уговора због оштећења преко половине, стр. 31.; као и пресуду Врховног суда НР Словеније, Гж. 33/57 од 15. III 1957., зб. 1957. г. књ. II, св. I, одлука бр. 114.

земље морају да буду спречени, нарочито из разлога што такво тумачење и универсализација значења принципа диспозитивности у грађанском праву у промету добара има за циљ да се неки несавесни уговорачи обогате безразложно, без основа, на рачун имовине својих партнера, сауговорача. То не значи да наше право тиме жели да ограничи начело слободе уговарања, већ управо ради остварења и обезбеђења тога принципа (да под паролом аутономије воље не дође до злоупотреба, па према томе и негирања слободе успостављања правно и фактички једнаке сразмере у промету робе), а по основу моралности и правичности као коректива у социјалистичком грађанском праву,⁴ потребно је да у случају прекомерног оштећења једне стране да заштиту оштећеном лицу, тј. да оно стекне могућност да одређеним правним средствима сразмерност вредности размњених добара поново успостави. Ако би се дозволила могућност да тражење судске заштите странке унапред у уговору искључе, онда би то дало директан повод и могућност ширењу зеленашких уговора, и то тако да оштећена страна баш по основи рушљивости⁵ зеленашких уговора не буде у довољној мери заштићена. То ни грађанско право, — где у највећој мери долази до изражаја слобода и аутономија воље странака, — не може терисати и мора да да правну заштиту оштећеном.

3. На основу текста сентенце поменуће одлуке ВС Б и Х и сходно ономе што смо рекли, можемо доћи до закључка да за постојање прекомерног оштећења постоје одређени услови.

У наведеном случају се радило о куповини и продаји непокретности. Тај уговор је по свом карактеру (I) 1) *двостран* и *теретан*, 2) *комутативан*, 3) *грађанскоправни* (није уговор робног промета, тј. уговор у привреди). До оштећења преко половине може доћи само код уговора који имају својства каква поседује и поменути уговор о купопродаји. Најбоље је да редом објаснимо које су специфичности појединих карактеристика, и зашто смо се за њих определили.

(1) Уговори код којих може доћи до прикраћења преко половине треба да су *двостранотеретни*. Проф. Константиновић у Скици за законик о облигацијама у чл. 107 ст. 1 каже: „Ако између обвеза страна уговорница у *двостраном уговору* (подв. С. Ј.) постоји у време закључења уговора (...)”. Он, значи, не говори о двостранотеретним уговорима већ о двостраним. Сматрамо да је боље говорити о двострано теретним уговорима него о двостраним. Чињеница је да је највећи број двостраних уго-

⁴ У једном „политичком смислу”; вид. о томе: Várady Tibor, *Erkölc és igazságosság...*, нав. дело у Литератури.

⁵ Вид. чл. 108. став 1 Скице за законик о облигацијама проф. др М. Константиновића, где је усвојен концепт рушљивости а не ништавости зеленашких уговора. Ако би се усвојило схватање да су зеленашки уговори ништави, контрадикторност између тог факта и факта могућности одрицања од заштите за случај прикраћења преко половине би била још већа. Те констатације треба посматрати у вези са чињеницом да се зеленашки уговори и оштећење преко половине у одређеним случајевима поклапају.

вора и теретан. Али има уговора који су двостранообавезни али ипак нису теретни. То су они добротини (лукративни) уговори у којима је стипулисана нека обавеза за даропримца, која по свом квантитету не достиже вредност дародавчеве престације. Ти уговори због тога имају извесне елементе теретности (онерозности). Познато је, на пример, да уговор о поклону може бити у извесним случајевима теретан, — а својство бестеретног уговора и уговора о поклону задржава докле док даропримчева обавеза не достигне знатнију вредност у односу на дародавчеву престацију. У овом контексту једног, у основи добротиног уговора, поставило би се питање да ли може да дође до прикраћења преко половине. Можемо рећи да то није могуће. Објашњење ћемо наћи у томе што се код ових уговора основ не налази у економској еквивалентности, већ у субјективном, ванправном афекционом основу (мотиву), тако да повреда такве „нееквиваленције“ није прикраћење преко половине. Према томе, ако је обавеза даропримца моралне природе, повреда те обавезе не значи нарушење еквивалентности јер је основ обавезе неправан, налази се у сфери морала.⁷

Другим речима, то значи да прикраћење преко половине може постојати само код двостранотеретних а не и код двостраних добротиних уговора. Због тога сматрамо да је правилније употребити термин „двостранотеретни уговор“ него само „двострани „уговор“. Утолико више што проф. Константиновић нигде у даљим одредбама цитираног члана не говори о томе да су добротини уговори искључени од могућности да код њих дође до прикраћења. Сматрамо да термин и појам „двострани уговор“ није контрадикторан у односу на термин и појам „добротин уговор“ јер неки уговор, како смо већ рекли, могу бити двостранообавезни а да задрже своју лукративну природу, а код којих управо због ове последње карактеристике не може доћи до прикраћења преко половине.

С друге стране, у правној литератури је изнесено *погрешно схватање* по коме до прикраћења преко половине може доћи *код свих теретних уговора*.⁷ То схватање полази од текста СГЗ-а, § 559, који каже: „Ако при теретним уговорима једна страна није примила ни пола обичне вредности онога што је другој страни дала (...).“ Употреба термина „теретни уговор“ у СГЗ-у може бити и резултат погрешног превођења или интерпретирања термина „двострани уговор“ из § 934 АГЗ. (Мада је он у АГЗ-у недвосмислено формулисан као „двострани уговор“: „*Nat bei zweiseitig verbindlichen Gäscheften (...)*“). На том, можда погрешно употребљеном термину, се заснива схватање по коме

⁶ Вид., Живомир Борђевић, нав. дело (дисертација), стр. 76.

⁷ Вид., др Аранђеловић, о општењу преко половине код теретних уговора (у одељку где говори о „раскинућу уговора“); Славко Царић, нав. чланак у Литератури, стр. 9.; др Јакшић, Облигационо право, стр. 197.; др Милошевић, Облигационо право, стр. 34., стр. 90; као и од наших старих правила чија би примена у овом случају дошла у обзир — § 559 СГ.

прикрате преко половине може доћи у свим теретним уговорима.

Познато је да постоје и једностранотеретни уговори (уговор о зајму с каматом или накнадом и уговор о остави кад је реалан). Ако употребимо термин „теретни уговор“, тиме ћемо обухватити и једностранотеретне уговоре, који би тада такође били подложни прикрати. Но, нико од поборника термина „теретни уговор“ није објаснио како може доћи до прикраћења преко половине код ових уговора.

Постоји покушај да се употреба тог термина оправда захтевом да прикраћење преко половине буде општи институт.⁸ Сматрамо да прикраћење преко половине може бити општа установа облигационог права и ако се не простире, као могући облик заштите, на све теретне уговоре.

Друго мишљење изражено у нашој правној литератури⁹ такође полази од термина „теретни уговор“, али не објашњава разлоге коришћења тог израза. Оно имплиците садржи и тврдњу да су једнострано теретни уговори подложни прикрати преко половине. Позната су два једностранотеретна уговора: о зајму с накнадом (каматом) и уговор о остави (кад је реалан). Да размотримо и један и други случај.

На први мах би изгледало да је прикрата преко половине могућа код уговора о зајму с накнадом. Знамо да је уговор о зајму с каматом од несавесних и злонамерних уговарача заштићен законским максимирањем каматне стопе. Ту, значи, прикрата преко половине као могућа установа заштите не би била потребна. Но, поставља се питање да ли се заштита путем законског максимирања камате може применити и на случај оног уговора о зајму код којег се ради о натуралном виду накнаде за коришћење позајмљене ствари. На први поглед изгледало би да законско максимирање каматне стопе не обухвата и овај случај. Савремени промет (чак и између субјеката грађанског права) карактерише његова вредносна компонента. Доиста, и натурални промет има ту особину. Међутим, оно што савремену робну циркулацију разликује од натуралне метаморфозе робе је у томе што се у њој појављује општи еквивалент (новац) као израз свих вредности. Новцем се редовно могу изразити све натуралне обавезе, престације. То правило се односи и на уговор о зајму с накнадом. Накнада за коришћење позајмљене ствари, иако се даје у натури, може се изразити у новцу. Уколико та накнада по свом износу прелази прописани новчани износ максималне камате, онда је оштећена страна заштићена предвиђеним законским путем. Према томе, у тим случајевима и установа прикраћења преко половине и установа зеленашког уговора су, као видови заштите слабије странке, сувишни.

(Наставиће се

Јожеф Салма

⁸ Славко Царић, Оштећење преко половине, стр. 9.

⁹ Вид., др Љ. Милошевић, Облигационо право, стр. 90 у вези стр. 34.; др С. Јакшић, Облигационо право, стр. 197.

БРАНИСЛАВ ПАВЛОВИЋ

У Новом Саду је умро Бранислав Павловић пензионисани адвокат.

Пок. Бранислав Павловић рођен је 24. II 1896. године у Темишвару. Правни факултет је завршио у Загребу 1924. а адвокатски испит положио у Новом Саду 1925. године. До другог светског рата радио је у државном тужилаштву у разним местима службовања. Други светски рат га је затекао на дужности заменика старешине главног државног тужиоца у Новом Саду. За време окупације није радио. У именик адвоката са седиштем адвокатске канцеларије уписан је 27. XII 1945. године у Новом Саду. Пензионисан је 21. I 1953. године.

Бранислав Павловић је располагао великом радном енергијом и солидним правничким знањем. Као адвокат савестан и вредан, попунио је после рата проређене адвокатске редове својим знањем и великим искуством.

Слава му!

ЖЕЉКО ХОФЕР

У Руми је преминуо Жељко Хофер адвокат 9. јула 1970. године.

Жељко Хофер се родио у Новом Винодолу 5. маја 1919. године. Правни факултет је завршио у Београду 1949. године. Једно време је био судија Општинског суда у Руми. Краће време адвокат у Београду а од 25. II 1967. године адвокат у Руми.

Жељко Хофер је и као адвокат стекао леп углед доброг правника, а као човек се одликовао широким разумевањем за људе, па је његова прерана смрт озбиљан губитак наше адвокатуре.

Слава му!

Др СЛАВКО ЛОЗАНИЋ

У Београду је преминуо Др Славко Лозанић адвокат у пензији који је свој радни век провео као адвокат у Зрењанину. Др Славко Лозанић се родио у Меленцима 19. марта 1902. године. Право је студирао у Београду и Загребу, а доктор права постао

на Свеучилишту у Загребу 1926. године. Адвокатски испит је положио у Новом Саду 1926. године. Од 5. октобра 1926. године па до свога пензионисања водио је адвокатску канцеларију у Зрењанину.

Покојни Др Славко Лозанић био је узоран адвокат, свој посао је обављао са пуно знања и љубави уз опште поштовање у средини где је живео.

Слава му!

ИЗ СУДСКЕ ПРАКСЕ

Непотпуно утврђено чињенично стање. (ВСВ бр. Кж. 182/1970).

I. ст. пресудом проглашен је о кривљени кривим за крив. дело из чл. 226 ст. 1 КЗ, кажњен на годину дана затвора, али је казна суспендована од извршења. Жалио се јавни тужилац, жалба је основана и уважена, а I. ст. пресуда укинута, а из разлога:

Када суд приликом одмеравања казне оптуженом није ценио постојећи доказ и није утврђивао ранију осуђиваност оптуженог као отежавајућу околност тада је чињенично стање непотпуно утврђено, па се побијана пресуда мора због тога укинути.

Продужено кривично дело. (ВСВ бр. Кж. 261/1970).

Жалба Јавног тужиоца је делимично уважена, I. ст. пресуда преиначена крив. дело извршено пре квалификовано, а из разлога:

Више кривичноправних деловања третирају се као једно продужено крив. дело ако су поједине њихове радње једнолике и временски повезане, ако је њима угрожен једноврсни правни интерес и ако умнишљај учиниоца од почетка деловања обухвата укупну последицу.

Оштећени као тужилац (ВСВ бр. Кж. 370/1970).

I. ст. суд је решењем одбио тужитељицу, која је уложила жалбу. Жалба је као неоснована одбијена, а из разлога:

Снаха покојника не спада у круг лица чије би какво лично или имовинско право у смислу чл. 136. ст. 6, ЗКП кривичним делом било повређено или угрожено, па према томе, сама чињеница што је покојни живео у заједничком домаћинству са својим сином и снахом, не може бити разлог нити представља правни основ да снаха има својство оштећеног као тужиоца у смислу одредаба ЗКП.

Радник се мора обавестити о састанку органа управљања да би могао се користити правом из чл. 121. ст. 1. ОЗОРА и у случају када се одлучује о његовом престанку рада у радној организацији на основу одредаба чл. 102. ОЗОРО (ВСВ бр. Гзз. 45/1969).

Јавни тужилац САНВ ставио је захтев за заштиту законитости против пресуда два нижа суда којима је одбијен тужбени захтев радника. Захтев је основан и уважен, те ниже пресуде укинуте, а из разлога:

Одредбе чл. 121 ст. 1. ОЗОРО утврђује право радника да присуствује састанку сваког органа управљања када се решава о његовом праву или дужности у радној организацији. Ствар је самог радника да ли ће он да се користи тим својим правом, али радник се мора обавезно да обавести о састанку органа управљања. Како није утврђено у нижим пресудама да је радник био обавештен, о састанку органа управљања, на коме се решавало о даљем раду радника

у предузећу, што је битна повреда, ваљало је ниже пресуде укинути.

Издавање круњаче за круњење кукуруза је делатност слична привредној делатности, па ако та делатност не испуњава све законске услове има се изрећи новчана казна (ВСВ бр. Гзз. 4/1970).

I. и II. ст. суд су решењима одузели 4.819.80 н. д. стечену имовинску корист, јер су напали да је дата у закуп круњача за круњење кукуруза, противно прописима.

Јавни тужилац САПВ уложио је захтев за заштиту законитости, који је основан, и II. ст. решење преиначено тако што је поднесена жалба укажена и предлог Општине да се изрекне одузимање имовинске користи, одбијен, а из разлога:

Општина је предвидела да се круњење кукуруза круњачом за круњење кукуруза сматра сличном привредном делатношћу занатској, која се може вршити добијањем дозволе. Према томе, ако се не врши та делатност сходно законским прописима, може се применити само чл. 12. Закона о вршењу делатности сличних привредним који предвиђа само новчану казну, а не одузимање имовинске користи стечене том делатношћу.

Јемац у привредном послу је у век јемац платац изузев ако није другачије изричито уговорено (Врх. привр. суд Сл. бр. 72/1970-3)

Тужени је писменом гаранцијом дао јемство за повраћај инвестиционог зајма датог одређеном кориснику, па како је над овим корисником отворен поступак редовне ликвидације, то је зајмодавац покренутом тужбом тражио наплату целокупног неизмиреног износа.

Првостепени суд је тужбеном захтеву удовољио, а тужени је против ове пресуде изјавио жалбу коју је другостепени суд одбио из следећих разлога:

„Према правним правилима привредног права јемац у привредном послу је увек јемац платац, изузев

ако се изричито другачије у изјави јемства не одреди. У конкретном случају из текста гаранције не може се извести закључак, да је тужени своју обавезу по тој гаранцији условио претходним утужењем и безуспешним покушајем наплате према кориснику зајма. Напротив, својом изјавом у члану 6. гаранције по инвестиционом зајму, тужени је своју обавезу условио искључиво чињеницом да корисник зајма о року не испуни своју обавезу из уговора о зајму. Доследно томе тужилац је са правом могао захтевати исплату дуга од туженог. —

Према томе, неоснован је навод жалбе да на страни туженог недостаје пасивна легитимација, јер, напротив, праву тужиоца да захтева исплату дуга одговара обавеза туженог.”

Приговор месне ненадлежности суда изнесен тек на расправи је касно поднесен (Реш. Врховног прив. суда Р. 83/70-3).

Тужени је поднео приговоре против издатог платног налога у којима није истакао приговор месне ненадлежности суда који је издао платни налог, него је овај приговор истакао тек на расправи одређеној по приговорима не упуштајући се у мериторно расправљање. У овом приговору тужени је изнео да су странке уговориле надлежност другог, а не поступајућег суда. —

Парнични суд је овај приговор уважио и огласивши се месно ненадлежним предмет уступио суду чију су надлежност странке уговориле за случај спора. —

Међутим, поводом насталог сукоба надлежности Врховни привредни суд је утврдио надлежност парничног суда. —

Из образложења:

„Иако је уговорена надлежност привредног суда у Београду Виши привредни суд у Новом Саду после издавања платног налога могао је уважити приговор месне ненадлежности само ако би га тужени изнио у свом приговору против платног налога. Тужени пак то није учинио, него тек на првој расправи, како све то произлази из предмета.”

Суд није дужан да у сваком случају изврши спајање парница у заједничку расправу већ само ако би се тиме убрзало расправљање или смањили трошкови (Пресуда Врх. привредног суда Сл. број 687/70).

Првостепени суд је у току расправе одбио предлог туженог да се изврши спајање парница које се између истих странака воде под П бр. 1155/69 и 1006/69 јер је нашао да потраживање по коме тече парница под П бр. 1009/69 није доспело и да није утврђено, а да је међутим сазрело за коначну одлуку потраживање из парнице П бр. 1155/69. —

Жалбу туженог на одлуку првостепеног суда одбио је другостепени суд. —

Из образложења:

„Разматрајући жалбене наводе туженог и закључке првостепеног суда Врховни привредни суд сматра да је становиште побијане пресуде у погледу одбијања предлога за спајање наведених парница у целини оправдано и законито па према томе жалбени разлози туженог не могу се усвојити. —

Према чл. 302. став 1. ЗПП суд може решењем већа спојити и више парница ако теку пред истим судом између истих лица или у којима је исто лице противник разних тужилаца или разних тужених ради заједничког расправљања ако би се тиме убрзало расправљање или смањили трошкови. —

Из тог позитивног прописа прозилази да суд није дужан да у сваком случају споји такве парнице, па због тога ни у даном случају није погрешно ако је одбио предлог туженог за спајање, јер је тиме само исцрпио своје закон-

ско овлашћење и очигледно је, познавајући чињенично стање у предмету П бр. 1009/69, сматрао да се спајањем оба предмета расправљање не би убрзало нити би се смањили трошкови.”

О преурањености предлога за дозволу извршења цени се на дан када суд доноси своје решење о предлогу (Реш. Врх. привр. суда Сл. бр. 1133/70).

Првостепени суд је одбацио предлог за дозволу извршења јер је утврдио да пресуда на основу које је стављен предлог није постала извршна кошто није протекао парични рок од 15 дана за удоволење налаженој чинидби. —

Тражилац извршења је ово решење побијао жалбом наводећи да ни до дана када је жалба поднесена извршеник није удовољио својој правоснажној обавези плаћања. —

Другостепени суд је жалбу одбио а побијано решење потврдио. —

Из образложења:

„Када је тражилац извршења поднео предлог за дозволу извршења и када је првостепени суд одбацио тај предлог, још није протекао рок који је остављен извршенику да изврши своју чинитбу, па је стога предлог тражиоца извршења био преурањен. —

Без утицаја је навод тражиоца извршења да извршеник ни до доношења жалбе против првостепеног решења није извршио своју чинитбу. О преурањености предлога за дозволу извршења цени се на дан када првостепени суд доноси своје решење о предлогу”

IZMENE I DOPUNE U TARIFI ZA RAD ADVOKATA U S. R. SLOVENIJI

Na XIX. rednem letnem zboru dne 21. junija 1969. je Odvetniška zbornica Slovenije na podlagi 44. člena zakona o odvetništvu (Uradni list FLRJ, št. 15/57, in Uradni list SFRJ, št. 51/65) sprejela

SKLEP

o spremembah in dopolnitvah sklepa o odvetniški tarifi

1. člen

V sklepu o odvetniški tarifi (Uredni list SRS, št. 14-96/66) se zadnji odstavek 16. člena spremeni tako, da se glasi:

„Dnevnicna znaša 100 novih dinarjev.”

2. člen

Za 18. členom se doda nov 18a člen, ki se glasi:

„Upravni odbor odvetniške zbornice izdaja pojasnila u uporabi tarife.”

3. člen

Tar. št. 2 se spremeni tako, da se glasi:

„Zagovarjanje obdolženca ter zastopanje zasebnega tožilca, oškodovanca kot tožilca in oškodovanca

1. zagovarjanje obdolženca ter zastopanje zasebnega tožilca ali oškodovanca kot tožilca:

	Novih dinarjev
pred občinskim sodnikom in sodnikom za prekrške	60
pred senatom občinskega sodišča	200
pred senatom trojice okrožnega in vojaškega sodišča	250
pred senatom peterice pri teh sodiščih	300
pred okrožnim gospodarskim sodiščem	250
pred višjim gospodarskim sodiščem	300

2. zastopanje oškodovanca pred sodiščem splošne pristojnosti in pred gospodarskim sodiščem 60

3. zagovarjanje obdolženca ter zastopanje zasebnega tožilca ali oškodovanca kot tožilca na pritožbeni obravnavi in na seji pritožbenega senata:

pred okrožnim sodiščem	250
pred vrhovnim sodiščem	300

4. za sodelovanje v predhodnem postopku za vsako začeto uro:
 pred občinskim sodiščem 50
 pred okrožnim sodiščem 60
5. poleg nagrade za obravnavo ali sejo po 1. do 3. točki gre za začeto tretjo in vsako začeto nadaljnjo uro obravnave ali seje, v primeru preložitve ali prekinitve obravnave ali seje pa za vsako začeto uro, po 30 novih dinarjev ter povračilo za zamudo časa po 13. členu temeljnih določil te tarife;
6. nagrada po 1. do 3. točki gre za prvo obravnavo in za vsako nadaljnjo obravnavo v isti zadevi, če je kasnejša obravnavna začela znova po 279. členu ZKP."

4. člen

Tar. št. 5 se spremeni tako, da se glasi:

„Sestavljanje vlog

1. tožbe:

a) če je vrednost spornega predmeta (v novih dinarjih):

	Novih dinarjev
do 200	40
od 200 do 500	50
od 500 do 1.000	65
od 1.000 do 3.000	90
od 3.000 do 5.000	115
od 5.000 do 10.000	155
od 10.000 do 20.000	185
od 20.000 do 30.000	225
od 30.000 do 50.000	270
od 50.000 do 100.000	315
nad 100.000 za vsakih začetih 10.00 še 5 novih dinarjev, vendar največ	1000

- b) v sporih zaradi motenja posesti 60
- c) v sporih o služnostih 80
- č) v sporih o ugotovitvi ali izpodbijanju očetovstva . . . 45
- d) v sporih o razvezi, razveljavitvi ali obstoju in neobstoju
zakonske zveze 160

2. tožbe na podlagi faktur ali izpiskov iz poslovnih knjig, če je sodišče izdalo plačilni nalog — polovica nagrade po tar. št. 5/1a), vendar ne več kot 150

5. člen

V tar št. se za 2. točko doda nova 3. točka, ki se glasi:

„3. za pritožbeno obravnavo — po tar. št. 7/1, vendar ne manj kot 50 novih dinarjev;”

Dosedanja 3. točka postane 4. točka, v njej pa se besedilo: „po 1. oziroma 2. točki” nadomesti z besedilom: „po 1. do 3. točki.”

6. člen

Na koncu tar. št. 12 se doda nova 6. točki, ki se glasi:

„6. za protestiranje menice — 25% nagrade po tar. št. 5/1, najmanj pa 10 novih dinarjev.”

7. člen

Tar. št. 15 se spremeni tako, da se glasi:

„1. volge, s katerimi se uvoja upravni postopek, ter vloge, ki vsebujejo navedbe dejstev, obrazloženi predlogi, redna in izredna pravna sredstva:

Novih
dinarjev

v ocenljivih predmetih — po tar. št. 5/1;

v neocenljivih predmetih 100

2. druge vloge — 50% nagrada iz 1. točke;

3. zastopanje na narokih — po tar. št. 7.”

8. člen

Na koncu 1. točke tar. št. 20 se podpičje nadomesti z vejico in se doda besedilo:

„vendar ne manj kot 50 novih dinarjev;”

9. člen

Na koncu 1. točke tar. št. 21 se podpičje nadomesti z vejico in se doda besedilo:

„vendar ne manj kot 50 novih dinarjev;”

10. člen

Za tar. št. 21 v XII. poglavju se dodasta novo poglavje in nova tar. št., ki se glasita:

„XIIa DRUGI POSTOPKI

Tar. št. 21a

Zastopanje v postopkih, ki se uvedejo po veljavnih zakonitih predpisih pred sodnim ali upravnim postopkom, kot npr. zaradi zahtevka za povrnitev škode proti federaciji, republiki ali občini, zlasti proti vojni pošti, zaradi zahtevka proti zavarovalnicam, delovnim skupnostim, družbenim organizacijam, organom in organi-

zacijam socialnega zavarovanja, zaradi zahtevka za povrnitev škode neupravičeno obsejenim in nezakonito priprtim osebam, v postopku za razlastitev, nacionalizacijo itd. — po tar. št. 15.”

11. člen

V tar. št. 24 se doda nov drugi odstavek, ki se glasi:

„Ugotovitev pravnomočnosti odločb 15”

12. člen

V tar. št. 25 se začetno besedilo spremeni tako, da se glasi:

„Dopisi stranki, nametniku, nasprotni stranki in udeležencem v pravnih razmerjih stranke;”

13. člen

Nagrade za obvezno obrambo zagovornikom, postavljenim po uradni dolžnosti, ki gredo v breme proračuna, se po spremenjeni tarifi obračunavajo od 1. januarja 1971.

14. člen

Ta sklep začne veljati osmi dan po objavi v „Uradnem listu SRS”.

Št. 293/69

Ljubljana, dne 21. junija 1969.

**Odbetniška zbornica Slovenije
v Ljubljani**

Tajnik
upravnega odbora
Peter Breznik l. r.

Predsednik
upravnega odbora
Rudi Šelih l. r.

Republiški sekretar za pravosudje in občo upravo je dal soglasje k temu sklepu z odločbo, št. P 75-2/70 z dne 18. junija 1970.

ИЗБОР ЧЛАНОВА САВЕТА АК ВОЈВОДИНЕ

Из XVIII седнице Покрајинског већа Скупштине, Социјалистичке Аутономне Покрајине Војводине, одржане 1. и 2. јула 1970. године.

Веће је разрешило дужности досадашње чланове Савета Адвокатске коморе у САП Војводини:

1. Дорошки др Јована,
2. Кромпић Станка,
3. Кешељ Вукашина,
4. Шарчански Стевана,
5. Николић Александра,
6. Баркањ Пала,
7. Человски Андреја,
8. Гајић Душана,
9. Кленовски Марију.

Веће је потом изабрало за нове чланове Савета Адвокатске коморе:

1. Дорошки др Јована, правник, Нови Сад
2. Баркањ Пала, посланик, Суботица
3. Долинга Офелију, судија, Окр. суда, Панчево
4. Натарош Миливоја, зам Окр. јав. туж. Зрењанин
5. Лончар Здравка, председник Скупштине општине, Оџаци
6. Терзин Максима, председник ССРН, Шид
7. Воргани др Николу, декан Правног факултета, Нови Сад
8. Карделис Андрију, секретар ОК СКВ, Ст. Пазова
9. Молдован Стеван, адвокат, Нови Сад

ИЗ КЊИГОВОДСТВА КОМОРЕ.

ПОЗИВАЈУ СЕ СВИ ЧЛАНОВИ ФОНДА ПОСМРТНИНЕ ДА УПЛАТЕ ПО 10. Н. Д. НА ИМЕ ДОПРИНОСА ЗА СМРТНЕ СЛУЧАЈЕ Др СЛАВКА ЛОЗАНИЋА, пенз. адвоката и ЖЕЉКА ХОФЕРА, АДВОКАТА ИЗ РУМЕ.

УПЛАТА СЕ ВРШИ НА ТЕК. РАЧУН АДВОКАТСКА КОМОРА НОВИ САД 657-8-419.

КЊИГОВОДСТВО КОМОРЕ.

„ГЛАСНИК” излази сваког месеца / Издавач и власник: Адвокатска комора у САПВ, Нови Сад, Змај Јовина 20 / Уређује одбор: Милорад Ботић, тл. и одг. уредник. Коста Хаџи, уредник, Славко Мишић, Оливер Новакковић и Золтан Корхеџ, чланови одбора / Одговорни уредник: Милорад Ботић, адвокат, Нови Сад, Нар. хероја 6 / Текући рачун: 657-8-419 / Годишња претплата 30 н. д. / Цена једног броја 3 н. д. / Штампa „Будућност”, Нови Сад, Шумадијска 12

